
נר חנוכה במוצאי שבת – סימן תרפא

1. טור אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרפא
ירושלמי במ"ש אין מבדילין בנר של חנוכה שאין נהנין לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו:
2. תרומת הדשן סימן ס
כתב במנהגים, דמדליקים נר חנוכה בב"ה קודם הבדלה כדי לאחורי אפוקי יומא.
3. ספר אבודרהם חנוכה
ובמוצאי שבת מדליקין אותה אחר שמבדיל על הכוס ואח"כ אומר יפתח ה' לך וגו'.
4. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן תרפא
ומהרי"ל (הל' חנוכה עמ' תו אות ז) ואגור (סי' אלף מ) וכל בו (סי' מד ג ע"ד) כתבו כדברי תרומת הדשן וכן נוהגים להדליק קודם הבדלה:
5. תמים דעים סימן קעד¹
כתב הרב ר' אברהם אב"ד ז"ל: ראיתי מי שמברך על הדלקת נר חנוכה קודם שיבדיל ואני אומר שטעות הוא שאין שום עסק בעולם קודם להבדלה במוצאי שבת ואלו היה אפשר להבדיל קודם שידלקו את הנר שמברכין עליו בורא מאורי האש לא היינו מאחרין ההבדלה. ומה שאמרו (ברכות נ"ג) אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו לא להקדים דבר להבדלה אלא לעשות נר יפה שיהיה מבחין בו בין מטבע למטבע לראות כל דבר יפה כמו שמפורש התם. ואף אם עושין כן משום דזריזין מקדימין למצות הרי ההבדלה מצוה כמו ההדלקה של נר חנוכה והיא ראשונה לכל מעשה ואין מעבירין על המצות. וכך אנו אומרים בהבדלה ומקרא מגילה שהבדלה ראויה להקדים מזה הטעם שאמרנו שאין שום מעשה קודם הבדלה. אבל הקורא את המגלה ומלא עיניו מן האור מתחלת המגלה ונזון ממנו עד סופה ואח"כ מברך בורא מאורי האש לא נכון הדבר אבל יש אנשים בעולם שכיון שנזרק דבר אחר מפיהם ואפי' בטעות מחזיקים בו:
6. ב"ח אורח חיים סימן תרפא
א ירושלמי במוצאי שבת אין מבדילין בנר של חנוכה וכו'. נראה דדוקא כשבירך תחלה על הדלקת נר חנוכה אין להבדיל עליהן אחר כך אבל יכול לברך תחלה על הנר להבדלה ולכבותה ולחזור ולהדליקה למצות נר חנוכה ועדיף טפי למיעבד הכי דכיון דעביד בה מצוה חדא ליעביד בה מצוה אחריתא אלא דכיון דקיימא לן (שבת קיח ב, וטוש"ע סי' רצג ס"א) דלאחורי אפוקי יומא עדיף טפי נוהגים להדליק נר חנוכה תחלה ושוב אי אפשר להבדיל עליו אפילו לאחר שדלק כשיעור כדקבעין הלכתא לעיל (סי' תרעב עמ' תקעב ס"ב ד"ה ולענין הלכה) דאסור להשתמש לאורה אף לאחר שדלק כשיעור:
7. שיירי כנסת הגדולה הגהות בית יוסף אורח חיים סימן תרפא
מה שכתב הב"ח.... ליתא, דתינח בבית הכנסת, אבל בבית שכבר הבדילו בבית הכנסת ולא שייך טעמא דלאחר אפוקי יומא עדיף, למה לא יבדילו עליהם קודם שיברכו על הדלקת נר חנוכה ויכבם

¹ ביוגרפיה - תמים דעים

רבי אברהם בן דוד, משיגו הגדול של הרמב"ם בהלכה (בעל ההשגות), נולד בסביבות השנה ד"א תת"פ (1120) לערך בנרבונה, פרובנס, ונפטר בפוסקיייה, פרובנס, בשנת ד"א תתקנ"ט (1198). הראב"ד היה אישיות בולטת באסכולה הפרובנסלית של רבנים ותלמידי חכמים. ישיבתו המפורסמת בפוסקיייה משכה תלמידים מקרוב ומרחוק. בין כתביו הרבים: הלכה, פירושים לגמרא ותשובות, ובולטות השגותיו לספר יד החזקה של הרמב"ם, המודפסות באופן סטנדרטי כמעט בכל מהדורות הרמב"ם אחרי שנת ה"א רס"ט (1509).

ויחזור להדליקם לשם חנוכה, וקושטא דמלתא דלא אריך למעבד הכי, מפני הרואים שהרואה שמבדיל בה יחשוב שהדליקה לשם חנוכה ומבדיל עליה.

8. שיירי כנסת הגדולה הגהות בית יוסף אורח חיים סימן תרפא

יש לתמוה למפרשים שסוברים שמבדילין ואחר כך (מברכין) [מדליקין], היכי עבדי הפך הירושלמי, מאחר דבגמרא דידן לא מצינו הפך הירושלמי, ומהירושלמי נראה ברור דמדליקין ואחר כך מבדילין, מדאיצטריך למימר דאין מבדילין בנר חנוכה, דאי מבדילין ואחר כך מדליקין, אין שייך לומר דאין מבדילין בנר חנוכה. ובשלמא למחלקים בין בית הכנסת לבית, איכא לאוקומי הירושלמי הזה בבית הכנסת. אבל לסוברים דאף בבית הכנסת מבדילין ואחר כך מדליקין מאי איכא למימר. ואולי הם מפרשים אין מבדילין בנר חנוכה, שלאחר שכבר הבדיל.

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרפא

סעיף א

במוצאי שבת אין מבדילין בנר חנוכה, שאין נהנים לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו.

סעיף ב

מדליקין נר חנוכה בבה"כ קודם ההבדלה. הגה: וכ"ש בביתו שמדליק ואח"כ מבדיל, שהרי כבר הבדיל בבה"כ.

10. ט"ז אורח חיים סימן תרפא

ואני שמעתי שהרב מהר"ל מפראג עשה הלכה למעשה כדעת השני להבדיל קודם וכ"כ הוא ז"ל בס' אור חדש שלו: ונתתי את לבי לפע"ד ע"ז וזה אשר העליתי בס"ד דשפיר יש למיעבד כן ולהקדי' ההבדל' לנ"ח דאי' במשנ' בפ' כל התדיר דתדיר קודם לאינו תדיר ויליף לה מקרא דכתיב אשר לעולת התמיד וזה ברור דכל מידי שאין לנו הוכחה ברורה מן התלמוד לדחות התדיר משום איזה טעם אמרי' ליה לאו כלום עבדת דמנא לך לסתור הכלל ובזה אין לך טעם לדחות התדיר והנלע"ד להלכה למעשה כתבתי הגם כי כבר נהגו בבתי כנסיות להדליק של חנוכה תחלה מ"מ מי שישגי בדברים כהלכה ראוי לו להבדיל בביתו ברישא והדר להדליק נ"ח:

11. מגן אברהם סימן תרפא

א קודם הבדלה. שמאחרין לצאת מן השבת ובמ"צ כתב שמדליקין קודם ויתן לך ונ"ל דמי ששכח אתה חוננתנו יבדיל ואח"כ ידליק דלא נהיגי עכשיו האנשי' שלא להדליק קודם הבדלה שבתפל' כמ"ש סי' רצ"ט א"כ אסור להדליק כיון שלא הבדיל ואף על גב שיכול לו' המבדיל כו' מ"מ כיון שי"א שלעולם מבדילין תחלה וא"כ בכה"ג יש לעשות כוותיהו ומכל מקום בצבור לא יעשה כן רק יאמר המבדיל וידליק ואחר כך יבדיל:

12. אליה רבה סימן תרפא

ורבינו ליווא ז"ל הנהיג כן פה פראג, וכתב בנר מצוה שחיבר [עמוד כח] דשאני הדלקה שאי אפשר אלא אם כן הבדיל בתפילה, ולפעמים לא הבדיל ויעשה עבירה. ודבריו נראין (מלבושי יום טוב סק"ב). ומיום עמדי על דעתי לא ראיתי מנהג פה פראג אלא מדליקין ואח"כ מבדילין. לכן שמת' אל לבי די' לדחות טעם הנ"ל, דכבר נוהגין כל העולם להדליק בכל השנה נרות שנותנים להם השמש אחר סדר קדושה, ואי שכח אתה חוננתנו אומר המבדיל וכו', וא"כ לא גרע במוצאי שבת דחנוכה, ובפרט בבית הכנסת דהחזן מדליק נר חנוכה והחזן זהיר טפי בתפלתו שלא ישכח אתה חוננתנו. ומג"א [סק"א] כתב דמי ששכח אתה [חוננתנו] יבדיל ואח"כ ידליק, ולא נהירא. גם לא ראה בנר מצוה שם שכתב על זה לא מצאנו לעשות פעם כן [ופעם כן]

ומה שתמה במטה משה איך שמאחרין הבדלה משום אפוקי יומא הא בהדליק נר חנוכה מראה שהוא חול, נ"ל דלא קשה מידי, דהא בכל מוצאי שבת מברכים בורא מאורי האש על [אש] שהדליק קודם הבדלה, וגם נוהגין להדליק תמיד נרות קודם הבדלה, אלא ודאי מכל מקום יש עדיין ריח קדושת נשמת שבת עד הבדלה על הכוס. והנה באליה זוטא הבאתי דעתי להבדיל

בבית קודם, משום שראיתי תמיהת נר מצוה ומטה משה ומלבושי יום טוב, ומכל מקום לא נהגתי בעצמי כך ולא כתבתי אלא שאין למחות ביד הנוהגין כן, **ועתה ישבתי ת"ל הכל, לכן אומר אני שאין לשנות כלל מנהג אפילו בבית:**

13. מור וקציעה סימן תרפא

וראיתי ונתון אל לבי לדברי הט"ז כאן [ס"ק א], שהרעיש עלינו את העולם, והרבה בתשובות חבילות על הוראה זו. וחשב שכבר עלתה בידו ז"ל לסתור פסק הש"ע, ולקבוע הלכה כדעת הרד"א. והאף אמנם רבים וגדולים גם מהקדמונים שעמדו בשטתו, כהראב"ד ז"ל, וידעתי שכך היתה גם דעת א"מ הגאון ז"ל, לפסוק בפשיטות כדבריו, וכמעט לעג על דעת הש"ע בזה. אף אני הצעיר לימים ובער למבינים, כמה שנים כך הייתי סובר, וחושבו לפשוט מאד, כי נפתה לבי לדברי הט"ז, במ"ש דאין שייך כאן מעלת אפוקי יומא, דלא ליהוי עליו כטונא, שהרי כשידליק ממילא פורק מעליו עול שבת, ואיך תאמר שעדיין הוא בקדושת שבת

אבל אחר העיון הנכון חוזרני בי, וחוששני מחטאת השכל הישר, ושגגת הראיות בעיקרן. כי לפי האמת, ודאי אין בכך כלום, שאע"פ שהפסיק את השבת במעשה ההדלקה, עדיין סברת אחורי יומא במקומה עומדת.

לכן אני אומר דאף הראב"ד לא פליג אלא לענין ברכת האש בלבד, כדקאמר טעמא. משא"כ בברכת הבדלה מודה דאחורי מאחרינן לה, מה"ט דאמרן.

לכן נ"ל עכשיו שלא לזוז מפסק הש"ע זיז כל שהוא, אם לא במקום שנהגו יעשו כמנהגן.

14. באור הגר"א אורח חיים סימן תרפא

וכל דברי ט"ז כאן דחויים עיין עליו:

15. כף החיים תרפ"א אות ד

וכתב היפ"ל ח"ב דכ"ה מנהג עירו אזמיר להבדיל בבית תחלה ואח"כ להדליק וכתב שכ"ה נמי מנהג שאלוניקי וקושטא כמ"ש הרב ב"ד סי' תע"ד והרב רב דגן הלוי דף קנ"ח ע"ד. וכן המנהג בעה"ק ירושת"ו יעו"ש. וכ"כ אביו הרב ברו"ח סימן זה ובספרו מל"ח סימן כ"ז אות י"ז יעו"ש. וכ"כ הרב בן א"ח פרשת וישב אות כ"א וכתב שזהו הדרך הנכונה יותר:

16. דעת תורה אורח חיים סימן תרפא

ועי' בספר מאור ושמש פ' מקץ בשם הרה"ק מלובלין שהעיד בשם הגאון מהר"ש מניקלשפורג ז"ל שפסק ג"כ כהט"ז, ושכן הוא גם עפ"י סוד יעו"ש. וכן מצאתי בס' האשכול שפסק דהבדלה קודם, וכמ"ש הט"ז, וע"ש בנח"א שכן הוא דברי ר"ח וראב"ד, וע"ש שדחה כמה דברים שכתב הט"ז כאן. ולשי' הפוסקים הר"ח וראב"ד הנ"ל גם במגלה מבדיל ואח"כ קורא ע"ש ואין המנהג כן.

17. משנה ברורה סימן תרפא

וכ"ש בביתו וכו' שהרי כבר הבדיל - ר"ל וכבר שמע הבדלה ודבריו מגומגם דהא לא נתכוין לצאת בהבדלה של ש"ץ ששמע בבהכ"נ. ודע דט"ז ועוד כמה אחרונים שעומדים בשיטתו פליגי על עיקר דינו של המחבר ורמ"א וס"ל דמצות הבדלה קודמת לנר חנוכה משום דהיא תדירה. ועיין בבה"ל שהבאנו דיש בזה דיעות בין הראשונים וע"כ בבהכ"נ אין לשנות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם ואח"כ להבדיל ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד:

18. באור הלכה סימן תרפא

* מדליקין וכו' קודם ההבדלה - עיין במ"ב במה שכתבנו בשם הט"ז ובאמת רבים אחרונים קיימי בשיטתיה דהבדלה קודמת המהר"ל מפראג והתו"ט [הובא בא"ר] ופר"ח ודה"ח וכן הרבה אחרונים קיימי בשיטת השו"ע והרמ"א הלא המה המ"א והא"ר והגר"א ובית מאיר וכן בחמד משה השיב על כל ראיותיו של הט"ז וכן בשאלית יעב"ץ מסכים ג"כ עם השולחן ערוך אכן באמת כבר נשמע ד"ז בין החיים וכבר איפלגו בה קמאי לבד מה שהובא בב"י שדעת תה"ד דנר חנוכה קודם ומהרי"ל ואגור וכל בו סוברים ג"כ כמותו ור"ד אבודרהם כתב שיש שמבדילין קודם כי הנה

במאירי כתב שמנהגינו להדליק נ"ח קודם הבדלה ובאשכול הלכות חנוכה כתוב וז"ל ראיתי רבים מברכין קודם הבדלה ולי הכותב נראה שטעות בידם וכו' עי"ש [עיין במחה"ש וברכי יוסף וזכור לאברהם] וע"כ הנכון להתנהג בזה כמו שהסכימו כמה אחרונים דבבהכ"נ אין לשנות המנהג שנהגו מעולם להדליק נר חנוכה קודם ובביתו דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד וגם בפמ"ג כתב דאין לגעור על שום אדם כי יש לו על מי לסמוך:

19. פסקי תשובות אורח חיים סימן תרפא

נהג החזו"א זצ"ל להבדיל ואח"כ להדליק נרות חנוכה, אך הפרושים בירושת"ו נוהגים להדליק נרות חנוכה ואח"כ להבדיל.